

Αλεξάνδρα Στράτου

ΜΑΘΑΙΝΩ

γρήγορα και σωστά να

γράφω εκθέσεις

Δ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Ακολουθεί μάθημα-μάθημα
ΤΟ ΣΧΟΛΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟ
της Γλώσσας

Απαγορεύεται
η αναδημοσίευση και γενικά
η ολική, μερική ή περιληπτική
αναπαραγωγή και μετάδοση έστω
και μίας σελίδας του παρόντος
βιβλίου κατά παράφραση ή
διασκευή με οποιονδήποτε τρόπο
(μηχανικό, ηλεκτρονικό,
φωτοτυπικό κ.λπ. – Νόμος 2121/93,
άρθρο 51).
Η απαγόρευση αυτή ισχύει
και για δημόσιες υπηρεσίες,
βιβλιοθήκες, οργανισμούς κ.λπ.
(άρθρο 18).
Οι παραβάτες διώκονται (άρθρο 13)
και τους επιβάλλονται
κατάσχεση, αστικές και ποινικές
κυρώσεις σύμφωνα με το νόμο
(άρθρα 64-66).

**ΜΑΘΑΙΝΩ ΓΡΗΓΟΡΑ ΚΑΙ ΣΩΣΤΑ ΝΑ
ΓΡΑΦΩ ΕΚΘΕΣΕΙΣ
Δ΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ**

Αλεξάνδρα Στράτου

Σελίδες: 240 Σχήμα: 17×24

ISBN: 978-960-493-283-2 Κ.Α.: 21184

© Copyright 2014, Εκδόσεις Σαββάλας

Ζωοδ. Πηγής 18, Αθήνα 106 81

Τηλ.: 210 33 01 251 Fax: 210 33 06 918

<http://www.savallas.gr> e-mail: info@savallas.gr

Επιμέλεια: Βάσω Κουλουσούσα

Ηλεκτρονική σελιδοποίηση: Μυρσίνη Κατραμάδου

Αγαπητοί γονείς,

Το συγκεκριμένο βιβλίο, που απευθύνεται στους μαθητές και στις μαθήτριες της Δ΄ Δημοτικού, στόχο έχει να τους βοηθήσει να αναπτύξουν την ικανότητά τους στην παραγωγή γραπτού λόγου. Έτσι σ' αυτό παρουσιάζονται τα διάφορα είδη κειμένων (αφηγηματικά, περιγραφικά, επιχειρηματολογικά, κείμενα οδηγιών κ.ά.), τα οποία διδάσκονται στο σχολικό βιβλίο της Γλώσσας, με αναλυτικό και κατατοπιστικό τρόπο.

Στο πλαίσιο αυτής της παρουσίασης κάθε ενότητα του βιβλίου ακολουθεί το αντίστοιχο μάθημα του σχολικού εγχειριδίου και περιλαμβάνει:

- ✓ **αναφορά βήμα προς βήμα των βασικών στοιχείων** που χαρακτηρίζουν τα διάφορα είδη κειμένων και τα οποία οργανώνονται με βάση την «κλασική» τριμερή δομή του λόγου: **Πρόλογος – Κύριο μέρος – Επίλογος**. Έτσι οι μικροί μαθητές αντιλαμβάνονται άμεσα τι πρέπει να περιλαμβάνει το κείμενό τους σε κάθε περίπτωση και μπορούν να το οργανώσουν σωστά.
- ✓ **αναπτυγμένα θέματα εκθέσεων** που αντιστοιχούν στα ανάλογα θέματα παραγωγής γραπτού λόγου του σχολικού εγχειριδίου. Έτσι σε κάθε θέμα δίνεται ένα «**πρότυπο**» **κειμένου**, από το οποίο τα παιδιά μπορούν να αντλήσουν ιδέες και ανάλογο λεξιλόγιο.
- ✓ **ειδικές επισημάνσεις** που εφιστούν την προσοχή των παιδιών σε συγκεκριμένα γλωσσικά και υφολογικά θέματα που αφορούν κάθε είδος κειμένου.
- ✓ **προτεινόμενα θέματα** που καλούν τα παιδιά σε αυτενέργεια, προκειμένου να εξασκηθούν στον γραπτό λόγο. Τα θέματα αυτά συνοδεύονται από σχετικές **ιδέες-συμβουλές**, που παρέχουν στους μαθητές ποικίλες επιλογές για τη σύνταξη δικών τους, πρωτότυπων κειμένων.
- ✓ **ιδιαίτερες συμβουλές «για τους γονείς»**, όπου σας επισημαίνονται συγκεκριμένοι τρόποι με τους οποίους θα μπορείτε να καθοδηγήσετε κατάλληλα το παιδί σας σε κάθε περίπτωση.

✓ **ειδικές ασκήσεις για εξάσκηση στον λόγο** στο τέλος κάθε ενότητας του σχολικού εγχειριδίου. Οι ασκήσεις αυτές αποτελούν μια μορφή υπενθύμισης και ελέγχου κατανόησης βασικών θεμάτων (λεξιλογικών, γραμματικών, οργάνωσης κειμένου κ.ά.) που εξετάζονται στη συγκεκριμένη ενότητα.

Επιπλέον, στο τέλος του βιβλίου θα βρείτε **απαντήσεις** σε όλα τα προτεινόμενα θέματα έκθεσης και στις ασκήσεις για εξάσκηση στον λόγο.

Αλεξάνδρα Στράτου

Περιεχόμενα

ΕΝΟΤΗΤΑ 1: Ένα ακόμα σκαλί...

Ο Σεπτέμβρης	7
Αναμνήσεις του καλοκαιριού	9
Ένα ακόμα σκαλί	13
Ξημερώνει μια νέα μέρα... ώρα για σχολείο.....	15
Αστραδενή.....	17

ΕΝΟΤΗΤΑ 2: Ρώτα το νερό... τι τρέχει

Το νερό συστήνεται	23
Το ποτάμι τρέχει να συναντήσει τη θάλασσα.....	24
Το νερό στη θρησκεία, στους μύθους και στις παραδόσεις ..	28
Ο Νερουλάς.....	32
Το νερό ταξιδεύει	34

ΕΝΟΤΗΤΑ 3: Το σχολείο γιορτάζει την ελευθερία και τη δημοκρατία.....

ΕΝΟΤΗΤΑ 4: Εμένα με νοιάζει...	
Στάση βροχοσταλίδων	40
Στάση βροχοσταλίδων (συνέχεια)	42
Χρησιμοποίησέ το ξανά... και ξανά... και ξανά... ..	46
Σκουπίδια στη θάλασσα	50

ΕΝΟΤΗΤΑ 5: Ασφαλώς... κυκλοφορώ

Μάθημα Κυκλοφοριακής Αγωγής. .	56
Στον δρόμο με τον Σωτήρη.....	59
Ένα αλλιώτικο Πάρκο!.....	62
Ρόδα είναι και γυρίζει	64

ΕΝΟΤΗΤΑ 6: Ιστορίες παιδιών

Κορίτσι.....	70
Το μεγάλο μυστικό.....	73
Ο αδελφός της Ασπασίας	76
Ο εξάχρονος ήρωας της Ορλεάνης	78

ΕΝΟΤΗΤΑ 7: Η ελιά

Η Ελιά	83
Οι μύθοι και η ελιά.....	85
Η ελιά στην Ελλάδα και στη Μεσόγειο	88
Μαγειρεύουμε με ελαιόλαδο	91

ΕΝΟΤΗΤΑ 8: Χριστός γεννάται. .

95

ΕΝΟΤΗΤΑ 9: Η παράσταση αρχίζει...

Μια περιπέτεια για τον Ρωμαίο . .	96
Ένας Αρλεκίνος από χαρτί.....	100
Όρνιθες	103
Πρώτη φορά στο θέατρο	107
Ο Κεραμιδοτρέχαλος	109

ΕΝΟΤΗΤΑ 10: Λέξεις φτερουγίζουν πέρα, ταξιδεύουν στον αγέρα	Τα δικαιώματα των παιδιών 149
Παιχνίδια με τις λέξεις. 116	Η 5η Βασική Αρχή των Δικαιωμάτων των Παιδιών . . . 153
Γλωσσική αυτοβιογραφία 119	ΕΝΟΤΗΤΑ 14: Το ανθρώπινο θαύμα
Χορεύοντας με... ανήκουστους ήχους – Γραφή, η μνήμη των ανθρώπων 122	Ύμνος στον άνθρωπο 159
ΕΝΟΤΗΤΑ 11: Γελάσαμε με την ψυχή μας	Από το πρώτο τηλεφώνημα στο πρώτο ηλεκτρονικό μήνυμα! . . 163
Ο Μπελάς κι ο Ρουμπούρης 126	Μια παράξενη παραγγελία. 166
Ο Αργύρης και το πρόβλημα 130	Το διαδίκτυο 169
Φρουτοπία 132	ΕΝΟΤΗΤΑ 15: Χριστός Ανέστη! 175
Τρύπωνας ο φαφαγάλος 135	ΕΝΟΤΗΤΑ 16: Ταξίδια στην Ελλάδα
ΕΝΟΤΗΤΑ 12: Χαίρε, ω χαίρε, Ελευθεριά! 140	Το παραδεισένιο Πήλιο 178
ΕΝΟΤΗΤΑ 13: Όλοι διαφορετικοί, όλοι ίδιοι	Η Ρόδος 182
Όλου του κόσμου τα παιδιά 142	Ταξιδιωτικές εντυπώσεις 184
Το σχολείο του κόσμου 145	Άνοιξα του Αιγαίου τη θύρα 187
	ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ 193

1. Ο Σεπτέμβρης

Γράφω για τον ερχομό του φθινοπώρου

(ακολουθώντας τις οδηγίες)*

Πρόλογος

1η §: Τι συμβαίνει γενικά στην αρχή του φθινοπώρου;

Το καλοκαίρι τέλειωσε και ήρθε το φθινόπωρο.

Κύριο μέρος

2η §: Πώς είναι η φύση; (Μιλώ για τα πρωτοβρόχια, τα φύλλα των δέντρων που πέφτουν, τα πουλιά που αποδημούν κ.λπ.)

Ολόκληρη η φύση αλλάζει. Ο ουρανός

Τα δέντρα

Η θερμοκρασία.....

και κάποια πουλιά

Η μέρα μικραίνει

3η §: Τι κάνουν τα παιδιά με τον ερχομό του φθινοπώρου; (Μιλώ για το άνοιγμα των σχολείων.)

Για μας τα παιδιά ο ερχομός του φθινοπώρου σημαίνει

* Ένα σχετικό αναπτυγμένο θέμα δίνεται στο τέλος του βιβλίου.

Επίλογος

4η ξ: Τι νιώθω
και τι σκέφτομαι
για τον ερχομό του
φθινοπώρου;

Μου αρέσει / Δεν μου αρέσει που ήρθε πάλι το φθινόπω-
ρο, γιατί
.....
.....
.....
.....

Άλλες ιδέες για μια δική σου έκθεση

Στο μάθημα αυτό θα μπορούσες ακόμη να γράψεις για:

- ▶ την πρώτη βροχή του φθινοπώρου (πώς άρχισε, πού βρισκόσουν εσύ και τι έκανες, πώς συνεχίστηκε, πώς σταμάτησε, τι εντύπωση σου έκανε).
- ▶ την αρχή του φθινοπώρου στο χωριό ή στην πόλη (πώς είναι η φύση/ το περιβάλλον, τι κάνουν οι άνθρωποι, τι σκέφτεσαι και τι νιώθεις).
- ▶ τον μήνα ή την εποχή του χρόνου που σου αρέσει περισσότερο (ποιον μήνα/ποια εποχή του χρόνου προτιμάς και γιατί).

2. Αναμνήσεις του καλοκαιριού

ΕΝΟΤΗΤΑ 1

Διηγούμαι ένα γεγονός που έζησα

Τι να γράψω	Πώς να το γράψω
Πρόλογος (αρχή)	
• Πότε και πού έγιναν αυτά που διηγούμαι (χρόνος και τόπος της ιστορίας). • Ποια πρόσωπα πήραν μέρος στην εξέλιξη της ιστορίας.	Με λέξεις και φράσεις που φανερώνουν: • χρόνο (χρονικοί προσδιορισμοί), όπως <i>χθες το πρωί, το περασμένο καλοκαίρι, πριν από λίγο καιρό</i> κ.ά. • τόπο/χώρο (τοπικοί προσδιορισμοί), όπως <i>στο χωριό, στο νησί, στον δρόμο για το σπίτι</i> κ.ά. Με στοιχεία που δίνω γι' αυτά, όπως το όνομα, το φύλο, η ηλικία, μια ιδιότητα ή ένα χαρακτηριστικό τους· π.χ. <i>ο φίλος μου ο Νίκος, ένα ψηλό παιδί, ένας γέρος ψαράς, οι θείοι μου</i> κ.ά.
Κύριο μέρος (μέση)	
• Τι ακριβώς έγι-νε, πώς και γιατί: α) Πώς ξεκίνησε η ιστορία (αρχή) β) Πώς συνεχίστηκε (μέση – εξέλιξη) γ) Πώς κατέληξε (τέλος)	Παρουσιάζοντας τα διάφορα γεγονότα-επεισόδια της ιστορίας με τη σειρά: α) Αρχίζω συνήθως με την αιτία-αφορμή για όσα θα ακολουθήσουν· π.χ. <i>Ο καιρός όμως άρχισε να χαλάει. Ο αέρας δυνάμωσε και...</i> β) Συνεχίζω με χαρακτηριστικά, ενδιαφέροντα γεγονότα που ακολουθούν· π.χ. <i>Έτρεξα γρήγορα κάτω από μια τέντα. Εκεί όμως ήταν...</i> γ) Τελειώνω συνήθως με τα αποτελέσματα/τις συνέπειες των ενεργειών μου· π.χ. <i>Έτσι έτρεξα όσο πιο γρήγορα μπορούσα να φτάσω στο σπίτι μου...</i>
Επίλογος (τέλος)	
• Τι σκέφτηκα και τι ένιωσα για όσα έγιναν.	Με χαρακτηριστικές λέξεις και φράσεις που δείχνουν σκέψεις και συναισθήματα· π.χ. <i>Φοβόμουν/Χαιρόμουν/Ντρεπόμουν</i> (κ.λπ.) <i>πολύ και σκεφτόμουν ότι...</i>

Διαβάζω μια ανάλογη διήγηση

Μια καλοκαιρινή ανάμνηση

Πρόλογος

Πότε και πού συνέβη το γεγονός;

Ποια πρόσωπα συμμετείχαν;

Κύριο μέρος

Τι έγινε στην αρχή;

Τι έγινε στη συνέχεια;

Τι έγινε στο τέλος;

Επίλογος

Σκέψεις και συναισθήματα

Το περασμένο καλοκαίρι πέρασα τις διακοπές μου στο χωριό του πατέρα μου, στο σπίτι του παππού και της γιαγιάς, που είναι κοντά στη θάλασσα.

Ο παππούς έχει μια μικρή βάρκα και πηγαίνει συχνά για ψάρεμα. Μερικές φορές πηγαίνω κι εγώ μαζί του.

Ένα πρωινό, λοιπόν, που είχαμε πάει παρέα να ψαρέψουμε, εγώ κάποια στιγμή βαρέθηκα. Έκανε πολλή ζέστη και άρχισα να γκρινιάζω. **Τότε** ο παππούς είχε την ιδέα να πάμε κοντά σε κάτι βράχια και να μου δώσει τη μάσκα του, για να βουτήξω και να δω τον βυθό. Εγώ, βέβαια, συμφώνησα αμέσως.

Έτσι **μετά** πήραμε τα κουπιά και οδηγήσαμε τη βάρκα κοντά στα βράχια. Ο παππούς έριξε την άγκυρα, μου φόρεσε τη μάσκα, έδεσε κι ένα σκοινί στη μέση μου και μ' άφησε να πέσω στο νερό. Τι ωραία που ήταν! Πρώτη φορά έβλεπα τον βυθό. Παντού γύρω μικρά ψαράκια πηγαυό-έρχονταν ανάμεσα στα φύκια και μπαινόβγαιναν στα βράχια. Κάτω υπήρχαν μικρά κοχύλια, ζωντανά, που προχωρούσαν αργά στην άμμο.

Πρέπει να έμεινα **αρκετή ώρα** στη θάλασσα, ώσπου **τελικά** ένωσα ένα τράβηγμα. Ήταν ο παππούς που τραβούσε το σκοινί στη μέση μου, για να μου πει πως έπρεπε να φύγουμε.

Όταν γυρίζαμε, δεν μιλούσα καθόλου. Ήμουν ενθουσιασμένος με όσα είχα δει και σκεφτόμουν πόσο δίκιο είχε ο παππούς όταν έλεγε πόσο ωραία νιώθει κανείς στον βυθό της θάλασσας.

Τι να προσέχω σε μια τέτοια έκθεση

Σε μια τέτοια έκθεση πρέπει:

- να παρουσιάζω τα διάφορα γεγονότα της ιστορίας μου με **χρονική σειρά** και να τα **συνδέω λογικά** μεταξύ τους –το ένα να ακολουθεί λογικά το άλλο–, με λέξεις και φράσεις όπως αυτές που είναι γραμ-

μένες με έντονα μαύρα γράμματα στην προηγούμενη ιστορία που διάβασα.

- να χρησιμοποιώ **ρήματα σε παρελθοντικούς χρόνους** (παρετατικό, αόριστο, υπερσυντέλικο)* π.χ. *Είχαμε πάει για ψάρεμα, μα εγώ βαρέθηκα.*
- να χρησιμοποιώ το **α' πρόσωπο** των ρημάτων και των αντωνυμιών, αφού μιλάω για πράγματα που έχω κάνει ή έχω ζήσει* π.χ. *Εγώ ήμουν τότε στο δωμάτιό μου και διάβαζα όταν...*

Γράφω τη δική μου έκθεση*

Να διηγηθείς κι εσύ κάτι που έχεις ζήσει και σου έχει μείνει αξέχαστο, ακολουθώντας τις οδηγίες που σου δίνονται. Μην ξεχάσεις να βάλεις έναν χαρακτηριστικό τίτλο στο κείμενό σου!

Ιδέες για την έκθεσή σου

Σκέψου κάτι ξεχωριστό (ευχάριστο ή δυσάρεστο, αστείο ή συγκινητικό κ.ά.) που σου έχει συμβεί στις διακοπές, στο σπίτι, στο σχολείο, στο παιχνίδι, σε μια εκδρομή, επίσκεψη, γιορτή κ.α., για να το διηγηθείς.

Τίτλος:

Πρόλογος (1n §)

Πότε και πού συνέβη το γεγονός;
Ποιοι άλλοι ήταν εκεί;

Κύριο μέρος (2n §)

Πώς ξεκίνησε η ιστορία; Με ποια αφορμή;

* Ένα σχετικό αναπτυγμένο θέμα δίνεται στο τέλος του βιβλίου.

ΕΝΟΤΗΤΑ 1

Τι έγινε στην
αρχή;

(3η §)
.....
.....
.....
.....

Τι έγινε στη
συνέχεια;

(4η §)
.....
.....
.....
.....
.....

Τι έγινε στο
τέλος;

(5η §)
.....
.....
.....
.....
.....

Επίλογος

Τι σκέφτηκες
και τι ένιωσες
για όσα έγιναν;

(6η §)
.....
.....
.....

Για τους γονείς

- Προτρέψτε το παιδί να διαβάσει κάποια αφηγηματικά κείμενα ανάλογου είδους (όπως το παράδειγμα της σελ. 10 και αυτό που δίνεται στο τέλος του βιβλίου, παραμύθια κ.ά.) και συζητήστε μαζί του τις εντυπώσεις του, ρωτώντας το για τα ποικίλα στοιχεία της αφήγησης που περιέχονται σ' αυτά. Παρακινήστε το επιπλέον να κρατάει ημερολόγιο, ώστε να εξασκηθεί στην αφήγηση προσωπικών βιωμάτων, σκέψεων και συναισθημάτων.
- Επιμείνετε στο να αξιολογήσει το ίδιο το παιδί το κείμενό του. Στη συνέχεια ελέγξτε το κι εσείς, επισημαίνοντάς του τυχόν λάθη που του διέφυγαν και βοηθώντας το να τα διορθώσει.

3. Ένα ακόμα σκαλί

Γράφω για την πρώτη μέρα στο σχολείο

(ακολουθώντας τις οδηγίες)*

Πρόλογος

1η §: Γράφω για το τέλος του καλοκαιριού και το άνοιγμα των σχολείων.

Με τον ερχομό του Σεπτεμβρη όλα τα παιδιά σκεφτόμαστε ..

Κύριο μέρος

2η §: Τι έκανα το πρωί που ετοιμαζόμουν να πάω πρώτη μέρα στο σχολείο; Πώς ένιωθα;

Την πρώτη μέρα που άνοιξαν τα σχολεία ..

3η §: Τι έγινε όταν έφτασα στο σχολείο;

Φτάνοντας στο σχολείο ..

4η §: Τι έγινε στη συνέχεια;

Σε λίγο χτύπησε το κουδούνι και ..

* Ένα σχετικό αναπτυγμένο θέμα δίνεται στο τέλος του βιβλίου.

5η §: Πώς τελείωσε
η πρώτη μέρα στο
σχολείο;

Στο τέλος

.....

.....

.....

.....

Επίλογος

6η §: Σκέψεις και
συναισθήματα για
την πρώτη μέρα στο
σχολείο ή/και μια
ευχή για τη νέα
σχολική χρονιά.

Η πρώτη μέρα στο σχολείο είχε περάσει κι εγώ ήμουν

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Άλλες ιδέες για μια δική σου έκθεση

Στο μάθημα αυτό θα μπορούσες ακόμη να γράψεις για:

- ▶ κάποιο ιδιαίτερο περιστατικό (ευχάριστο, αστείο, δυσάρεστο, περίεργο) που σου συνέβη ή συνέβη γενικά την πρώτη μέρα στο σχολείο.
- ▶ το πώς πέρασες την πρώτη μέρα σ' ένα νέο σχολείο.

4. Ξημερώνει μια νέα μέρα... ώρα για σχολείο

ΕΝΟΤΗΤΑ 1

▶ **Γράφω για το πώς περνάω μια μέρα στο σχολείο**
(ακολουθώντας τις οδηγίες)* ◀

Πρόλογος

1η §: Τι κάνω το πρωί; Πώς πηγαίνω στο σχολείο;

Κάθε πρωί ξυπνάω νωρίς

.....
.....
.....
.....

Κύριο μέρος

2η §: Τι γίνεται όταν φτάνω στο σχολείο;

Φτάνοντας στο σχολείο

.....
.....
.....
.....

3η §: Τι γίνεται την ώρα του μαθήματος; Τι μαθήματα κάνω; Πώς συμπεριφέρονται οι δάσκαλοι και οι μαθητές στην τάξη;

Το μάθημα αρχίζει

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

4η §: Τι γίνεται στα διαλείμματα;

Στα διαλείμματα

.....
.....
.....
.....
.....

* Ένα σχετικό αναπτυγμένο θέμα δίνεται στο τέλος του βιβλίου.

5η §: Πώς τελειώνει μια μέρα στο σχολείο;

Έτσι φτάνει πια το μεσημέρι και

.....

.....

.....

Επίλογος

6η §: Σκέψεις και συναισθήματα για τη σχολική ζωή (τι μου αρέσει και τι όχι).

Το σχολείο γενικά

..... γιατί

.....

.....

.....

Άλλες ιδέες για μια δική σου έκθεση

Στο μάθημα αυτό θα μπορούσες ακόμη να γράψεις για:

- ▶ το αν σου αρέσει το σχολείο και γιατί.
- ▶ το ποιο μάθημα σου αρέσει περισσότερο και γιατί (ποιο είναι το μάθημα, πώς γίνεται, τι σου προσφέρει).
- ▶ κάποιο πρόβλημα που αντιμετωπίζεις στο σχολείο (όπως, π.χ., για τα πολλά πράγματα που πρέπει να έχεις και να μεταφέρεις καθημερινά στο σχολείο, για τις πολλές απαιτήσεις των δασκάλων όσον αφορά τις εργασίες που σας αναθέτουν για το σπίτι κ.ά.) και τι πρέπει να γίνει γι' αυτό κατά τη γνώμη σου.
- ▶ τους συμμαθητές/τους φίλους σου στην τάξη (ποιοι είναι, πώς συμπεριφέρονται, ποια είναι η σχέση σου μαζί τους, πώς νιώθεις γι' αυτούς).
- ▶ ένα ιδιαίτερο περιστατικό (ευχάριστο, αστείο, δυσάρεστο) που συνέβη στο σχολείο ή στην τάξη σου (ακολουθώντας τις οδηγίες που δίνονται στη σελ. 9).

5. Αστραδενή

Περιγράψω ένα κτίριο

Τι να γράψω	Πώς να το γράψω
Πρόλογος (αρχή)	
1. Στοιχεία για την ταυτότητα του κτιρίου όπως: α) Ποιο είναι το κτίριο. β) Πού βρίσκεται. γ) Πότε κατασκευάστηκε και ποια είναι η ιστορία του.	α) Αναφέρω το είδος του κτιρίου που θα περιγράψω (π.χ. το σχολείο μου, το σπίτι μου, ένα μουσείο, το δημαρχείο, ένα ξενοδοχείο) και γράφω την ονομασία του, αν υπάρχει (π.χ. Δημοτικό Σχολείο Σύμης). β) Αναφέρω τον τόπο/χώρο στον οποίο βρίσκεται το κτίριο (οδός, περιοχή, πόλη, χωριό κ.λπ.). γ) Γράφω ό,τι γνωρίζω για το παρελθόν του κτιρίου, τη χρήση του, τον ιδιοκτήτη ή τους ενοίκους του, αν άλλαξε χρήση ή ιδιοκτήτη στο πέρασμα του χρόνου κ.λπ.
Κύριο μέρος (μέση)	
2. Λεπτομέρειες για την εμφάνιση του κτιρίου: α) Πώς είναι το κτίριο εξωτερικά. β) Πώς είναι το κτίριο εσωτερικά.	Εδώ αναφέρω αναλυτικά: α) ποια είναι η γενική εντύπωση που προκαλεί σε κάποιον το κτίριο και ποια τα γενικά χαρακτηριστικά της κατασκευής του (είδος αρχιτεκτονικής –μοντέρνο ή παραδοσιακό κτίριο–, τα υλικά κατασκευής του, το σχήμα, το μέγεθος, τα χρώματά του κ.λπ.): π.χ. <i>Είναι το ψηλότερο κτίριο της περιοχής, ένα μοντέρνο κτίσμα, φτιαγμένο από τσιμέντο, μέταλλο και γυαλί.</i> β) ποιοι είναι οι χώροι που διαθέτει το κτίριο και πώς ακριβώς είναι ο καθένας, ποια αντικείμενα υπάρχουν σ' αυτούς και πώς είναι (αίθουσες, δωμάτια, παράθυρα, μπαλκόνια, χρώματα, έπιπλα, διακοσμητικά κ.λπ.).
Επίλογος (τέλος)	
3. Συναισθήματα και σκέψεις που μου δημιουργεί.	Γράφω για το πώς νιώθω και τι σκέφτομαι για το συγκεκριμένο κτίριο, ποια γνώμη έχω γι' αυτό και γιατί· π.χ. <i>Το κτίριο αυτό μου αρέσει πολύ και πιστεύω πως είναι ένα πραγματικό στολίδι για τον τόπο μας.</i>

Διαβάζω μια ανάλογη περιγραφή

Ένα παλιό εκκλησάκι

Πρόλογος

Ποιο είναι το κτίριο, τι γνωρίζω γι' αυτό;

Κύριο μέρος

- Ποια εντύπωση προκαλεί;
- Πώς είναι εξωτερικά;
- Πώς είναι εσωτερικά;

Επίλογος

Σκέψεις και συναισθήματα

Λίγο έξω από το χωριό, μέσα σ' ένα μικρό δασάκι με πεύκα, υπάρχει ένα πολύ παλιό εκκλησάκι, ο Αϊ-Γιώργης. Κανείς δεν ξέρει πότε ακριβώς χτίστηκε, πολλοί όμως λένε πως είναι των βυζαντινών χρόνων.

Το εκκλησάκι είναι πολύ μικρό, όχι μεγαλύτερο από δωμάτιο σπιτιού, δείχνει εντελώς ξεχασμένο, έρημο και ερειπωμένο. Το μισό είναι θεμελιωμένο πάνω σ' έναν βράχο, που οι βροχές τον έχουν σκάψει από κάτω και γέρνει. Μαζί του γέρνει και ολόκληρο το κτίσμα. Μια μεγάλη, βαθιά ρωγμή από πάνω προς τα κάτω, που χωρίζεται σ' άλλες μικρότερες, μοιάζει σαν να το κόβει στα δύο.

Η ξύλινη πόρτα του έχει σαπίσει πια και είναι ανοιχτή. Μέσα ο χώρος είναι άδειος. Το δάπεδο, φτιαγμένο από χοντρές, πέτρινες πλάκες, είναι φουσκωμένο, γεμάτο χώματα, λάσπες και χορτάρια. Οι τοίχοι γύρω είναι μαυρισμένοι και μουχλιασμένοι, με ιστούς από αράχνες στις γωνίες. Κάποιες τοιχογραφίες, συμπαθητικές, απλές, έχουν ξεθωριάσει και ξεφτίσει από την υγρασία.

Κάθε φορά που βλέπω το εκκλησάκι του Αϊ-Γιώργη σκέφτομαι πως δεν θ' αργήσει να γκρεμιστεί εντελώς, να γίνει ένας σωρός από χώμα και πέτρες, και λυπάμαι πολύ που κανείς δεν νοιάζεται γι' αυτό.

Τι να προσέχω σε μια τέτοια έκθεση

Σε μια τέτοια έκθεση πρέπει:

- ▶ να περιγράψω το κτίσμα με **τάξη και λογική σειρά** αρχίζοντας από τον εξωτερικό και προχωρώντας στον εσωτερικό του χώρο.
- ▶ να χρησιμοποιώ πολλά **επίθετα**, **σύνθετες λέξεις** (π.χ. *αυλόγυρος, πλακοστρωμένος χώρος, καλοδιατηρημένο πετρόχτιστο κτίριο*), **μεταφορές** (π.χ. *βαριά διακόσμηση*), **παρομοιώσεις** (π.χ. *Είναι κατάσπρω σαν*

χιόνι), για να αποδίδω πιο πιστά και ζωντανά την εικόνα αυτών που περιγράφω.

- να χρησιμοποιώ **λέξεις και φράσεις που δηλώνουν τόπο** (τοπικούς προσδιορισμούς), για να δηλώνω τη θέση στον χώρο όλων αυτών που θέλω να παρουσιάσω (π.χ. *πάνω, κάτω, δίπλα, πιο πέρα, στην άκρη*).
- να χρησιμοποιώ **ρήματα σε χρόνο ενεστώτα**, όταν αναφέρομαι σε πράγματα του παρόντος (που υπάρχουν σήμερα), **αλλά και σε παρελθοντικούς χρόνους** (παρατατικό, αόριστο), όταν μιλάω για κάτι που δεν υπάρχει πια (π.χ. *Το κτίριο, που χρησιμοποιούνταν κάποτε ως οικοτροφείο, σήμερα λειτουργεί ως ξενοδοχείο*).

Γράφω τη δική μου έκθεση*

Να περιγράψεις ένα κτίριο που γνωρίζεις καλά ή έχεις επισκεφτεί και σου έχει κάνει μεγάλη εντύπωση, ακολουθώντας τις οδηγίες που σου δίνονται. Μην ξεχάσεις να βάλεις έναν χαρακτηριστικό τίτλο στο κείμενό σου!

Ιδέες για την έκθεσή σου

Μπορείς να γράψεις για το σχολείο σου, το σπίτι σου ή ένα σπίτι που σου έχει αρέσει πολύ, ένα μουσείο, ένα μνημείο, μια εκκλησία, ένα πολιτιστικό ή αθλητικό κέντρο, ένα ξενοδοχείο, ένα δημαρχείο, έναν χώρο εργασίας (εργοστάσιο, κτίριο γραφείων) κ.ά.

Τίτλος:

Πρόλογος

Ποιο είναι το κτίριο, πού βρίσκεται, τι γνωρίζεις γι' αυτό;

(1η §)

.....
.....
.....
.....

* Ένα σχετικό αναπτυγμένο θέμα δίνεται στο τέλος του βιβλίου.

Κύριο μέρος

(2η §)

- Ποια εντύπωση προκαλεί γενικά; (μέγεθος, αρχιτεκτονική)
- Πώς είναι εξωτερικά; (είσοδος, αυλή, παράθυρα, μπαλκόνια, στέγη κ.λπ.)
- Πώς είναι εσωτερικά; (δωμάτια-χώροι, δάπεδο, τοίχοι, διακόσμηση, έπιπλα κ.λπ.) (3η §)

Επίλογος

(4η §)

Σκέψεις και συναισθήματα (σου αρέσει/δεν σου αρέσει και γιατί).

Για τους γονείς

- Ενεργοποιήστε τη σκέψη του παιδιού φέρνοντάς του παραδείγματα κτιρίων που γνωρίζει ή έχει δει, δείχνοντάς του σχετικές φωτογραφίες και προτρέποντάς το να διαβάσει ανάλογα περιγραφικά κείμενα. Στο πλαίσιο αυτό συζητήστε μαζί του τα στοιχεία που περιλαμβάνει μια περιγραφή κτιρίου και τονίστε ιδιαίτερα την αναγκαιότητα και τη σημασία της χρήσης επιθέτων σε ένα τέτοιο κείμενο – ζητήστε του να εντοπίσει τα επίθετα σε κάποιο κείμενο και προτρέψτε το να σχηματίσει το ίδιο φράσεις με επίθετα (βλ. σχετικά τις «Ασκήσεις για την περιγραφή», στη σελ. 22).
- Επιμείνετε στο να αξιολογήσει το ίδιο το παιδί το κείμενό του και να διορθώσει τα τυχόν λάθη του, καθοδηγώντας το κατάλληλα.

Εξασκούμε στον λόγο*

A. Ασκήσεις για την αφήγηση

1. **Βρίσκω τη σωστή σειρά των γεγονότων:** Να βάλεις στη σωστή χρονική σειρά τις παρακάτω προτάσεις γράφοντας τον κατάλληλο αριθμό (1, 2, 3...) στα κουτάκια.

Ένα βράδυ ήρθε ένας φίλος μου στο σπίτι και μου είπε να πάμε μια βόλτα στην πλατεία.

Αρχίσαμε τότε να ψάχνουμε τριγύρω αρκετή ώρα.

Το περασμένο καλοκαίρι είχα πάει διακοπές στο χωριό του πατέρα μου, στο σπίτι του παππού και της γιαγιάς.

Πήραμε, λοιπόν, το σκυλάκι και το πήγαμε στον παππού, που το φρόντισε.

Καθώς πηγαίναμε προς την πλατεία, ακούσαμε ξαφνικά ένα σιγανό γάβγισμα.

Έτσι, τελικά, αφού κανείς δεν ήξερε τίνος ήταν το σκυλάκι, ο παππούς το κράτησε.

Βρήκαμε σ' ένα χαντάκι ένα σκυλάκι χτυπημένο στο πόδι.

2. **Βρίσκω λέξεις και φράσεις που φανερώνουν χρόνο, πρόσωπα, συναισθήματα:** Να υπογραμμίσεις τέτοιες λέξεις και φράσεις στο παρακάτω κείμενο.

Κάποτε ήταν δυο φίλοι που περπατούσαν μαζί σ' ένα δάσος. Ξαφνικά είδαν μια αρκούδα και τα 'χασαν απ' τον τρόπο. Τότε ο ένας έτρεξε γρήγορα και σκαρφάλωσε σ' ένα δέντρο, ενώ ο άλλος ξάπλωσε στη γη κι έκανε τον πεθαμένο. Αυτόν πλησίασε η αρκούδα και, αφού τον μύρισε, έφυγε, γιατί, όπως λένε, νεκρούς δεν αγγίζει. Έτσι, τελικά, οι δυο φίλοι, χαρούμενοι που σώθηκαν, ξαναβρέθηκαν μαζί στον δρόμο.

(Από μύθο του Αισώπου)

* Οι απαντήσεις στο Εξασκούμε στον λόγο δίνονται στο τέλος του βιβλίου.

B. Ασκήσεις για την περιγραφή

1. **Βρίσκω τις λέξεις της περιγραφής:** Στο παρακάτω κείμενο να κυκλώσεις με μπλε χρώμα τα επίθετα και με κόκκινο τα ουσιαστικά και να υπογραμμίσεις τις λέξεις και τις φράσεις που δηλώνουν τόπο.

Το πιο εντυπωσιακό πράγμα που αντικρίζει κανείς μπαίνοντας στο πλακόστρωτο προαύλιο του σχολείου από τη σιδερένια αυλόπορτα είναι ο πανύψηλος πλάτανος στην πάνω δεξιά γωνία. Γύρω γύρω υπάρχουν πέτρινα παρτέρια με πολύχρωμα λουλούδια, ενώ στην αριστερή πλευρά του φράχτη, όπως μπαίνει κανείς, είναι ένα ξύλινο υπόστεγο. Εκεί υπάρχουν πολλές βρύσες για να πίνουν τα παιδιά νερό στα διαλείμματα. Παραδίπλα βρίσκονται κάτι μεγάλοι πράσινοι κάδοι για τα σκουπίδια.

2. **«Στολίζω» τον λόγο με επίθετα:** Να γράψεις επίθετα (ή/και μετοχές σε -μένος, -μένη, -μένο) που να ταιριάζουν δίπλα σε καθένα από τα παρακάτω ουσιαστικά.

- σπίτι: μεγάλο,
- δωμάτιο: φωτεινό,
- τοίχοι: ψηλοί,
- δάπεδο: ξύλινο,
- πόρτα: σιδερένια,
- παράθυρα: μικρά,

3. **Σχηματίζω λέξεις και φράσεις:** Να αντιστοιχίσεις τις λέξεις της στήλης Α με αυτές της στήλης Β έτσι ώστε να σχηματίσεις σύνθετες λέξεις, με τις οποίες έπειτα θα σχηματίσεις μια φράση, όπως στο παράδειγμα.

A	B	
μακρύς	τοίχος	→
πολύς	χτιστός	→
μάντρα	στενός	→ μακρόστενα παράθυρα
φτωχός	κορμός	→
πέτρα	χρώμα	→
καλά	σπίτι	→
ψηλός	φτιαγμένος	→

1. Το νερό συστήνεται

Γράφω για την αξία του νερού

(ακολουθώντας τις οδηγίες)*

Πρόλογος

1η §: Πόσο απαραίτητο είναι γενικά το νερό στη ζωή;

Το νερό είναι απαραίτητο στοιχείο

Κύριο μέρος

2η §: Για ποιους λόγους είναι απαραίτητο το νερό; Πού χρειάζεται;

Το νερό το χρειαζόμαστε κάθε μέρα

Επίλογος

3η §: Συμπέρασμα για την προστασία και την εξοικονόμηση του νερού

Για όλα αυτά, λοιπόν, πρέπει να

* Ένα σχετικό αναπτυγμένο θέμα δίνεται στο τέλος του βιβλίου.

2. Το ποτάμι τρέχει να συναντήσει τη θάλασσα

ΕΝΟΤΗΤΑ 2

► Περιγράψω έναν τόπο που έχω επισκεφτεί ◀

Τι να γράψω	Πώς να το γράψω
Πρόλογος (αρχή)	
• Ποιος είναι ο τόπος αυτός και πού βρίσκεται.	Αναφέρω το είδος και την ονομασία του τόπου και χρησιμοποιώ λέξεις και φράσεις που δηλώνουν τόπο· π.χ. <i>Η παραλία της Μυρτιάς βρίσκεται λίγο έξω από την πόλη της...</i>
• Πώς και πότε τον επισκέφτηκα.	Αναφέρω με ποια ευκαιρία/αφορμή γνώρισα τον συγκεκριμένο τόπο· π.χ. <i>Εκεί πήγα για μπάνιο το καλοκαίρι που έκανα διακοπές...</i>
Κύριο μέρος (μέση)	
• Τι γνωρίζω γι' αυτόν.	Δίνω κάποιο ιδιαίτερο στοιχείο για την ιστορία, τη μυθολογία, σημαντικά πρόσωπα, ασχολίες των κατοίκων, τα προϊόντα του κ.λπ.· π.χ. <i>Όπως λένε, στο μέρος αυτό υπήρχε κάποτε...</i>
• Ποια είναι η γενική εικόνα του τόπου.	Αναφέρω τι εντυπωσιάζει τον επισκέπτη με την πρώτη ματιά· π.χ. <i>Είναι μια μεγάλη παραλία σε σχήμα πέταλου με ολόλευκα βότσαλα.</i>
• Πώς ακριβώς είναι ο τόπος αυτός.	Δίνω πολλές και χαρακτηριστικές λεπτομέρειες για τη φύση, τα κτίσματα, τους ανθρώπους που συνδέονται με τον τόπο, τις αλλαγές που συμβαίνουν με τις εποχές ή με την ώρα κ.λπ.
Επίλογος (τέλος)	
• Σκέψεις και συναισθήματα για τον τόπο.	Αναφέρω ποια γνώμη έχω για τον τόπο και γιατί, πώς αισθάνομαι βλέποντάς τον ή ζώντας εκεί, τι προτείνω στον μελλοντικό επισκέπτη του κ.λπ.

Διαβάζω μια ανάλογη περιγραφή

Η Λίμνη των Ιωαννίνων

Πρόλογος

- Ποιος είναι ο τόπος και πού βρίσκεται;
- Πώς και πότε τον γνώρισα;

Κύριο μέρος

Τι γνωρίζω γι' αυτόν;

Ποια είναι η γενική εικόνα του τόπου;

Πώς ακριβώς είναι ο τόπος (η φύση, τα ζώα, οι άνθρωποι κ.λπ.);

Επίλογος

Σκέψεις και συναισθήματα για τον τόπο

Ένα από τα πιο ωραία μέρη που έχω δει είναι η λίμνη Παμβώτιδα. Η λίμνη αυτή είναι πιο γνωστή ως Λίμνη των Ιωαννίνων, αφού βρίσκεται στη μεγάλη αυτή πόλη της Ηπείρου. Στο μέρος αυτό πήγα με τους γονείς μου τον περασμένο Αύγουστο, σε μια εκδρομή που κάναμε εκεί με φίλους και συγγενείς.

Η Παμβώτιδα έχει συνδεθεί με τον Αλή πασά, τον Τουρκαλβανό άρχοντα των Ιωαννίνων και της Ηπείρου, που ζούσε στο μικρό νησί που βρίσκεται στη μέση της λίμνης την εποχή της Τουρκοκρατίας. Το σπίτι του είναι σήμερα μουσείο.

Αντικρίζοντας κανείς για πρώτη φορά τη Λίμνη των Ιωαννίνων, εντυπωσιάζεται από το πόσο όμορφη και μεγάλη είναι. Φαίνεται σαν να απλώνεται μπροστά σου μια ανοιχτή θάλασσα.

Το τοπίο εκεί είναι πραγματικά μοναδικό. Οι όχθες είναι καταπράσινες, καθώς στη μια πλευρά, από την πλευρά της πόλης, υπάρχουν τεράστια πλατάνια, ενώ απέναντι, προς το νησάκι, ψηλές καλαμιές. Όταν κάθεται κανείς στα παγκάκια που βρίσκονται κάτω από τα πλατάνια, βλέπει τα ήρεμα πρασινωπά νερά της λίμνης, τις πάπιες που τσαλαβουτούν σ' αυτά, τα ψηλά γυμνά βουνά γύρω γύρω, που καθρεφτίζονται στα νερά, τις βαρκούλες των ψαράδων και τα караβάκια που πηγαиноέρχονται στο νησάκι του Αλή πασά μεταφέροντας τουρίστες.

Η θέα της λίμνης με εντυπωσίασε πολύ και μ' έκανε να σκεφτώ τι στολίδι είναι τελικά για έναν τόπο το νερό! Αν τα Ιωάννινα δεν είχαν αυτή τη λίμνη, θα ήταν μια συνηθισμένη πόλη.

Τι να προσέχω σε μια τέτοια έκθεση

Σε μια τέτοια έκθεση πρέπει να χρησιμοποιώ:

- **χαρακτηριστικά επίθετα** (π.χ. ψηλά καταπράσινα δέντρα, στενά πλακόστρωτα δρομάκια κ.ά.), καθώς και **παρομοιώσεις** (π.χ. Η θάλασσα λάμπει σαν πολύτιμο πετράδι) ή **μεταφορές** (π.χ. γυμνά βουνά πνιγμένα στην ομίχλη), έτσι ώστε να αποδίδω με ακρίβεια και ζωντάνια την εικόνα του τόπου που περιγράφω.

- ▶ **λέξεις και φράσεις που δηλώνουν τόπο** (τοπικούς προσδιορισμούς), όπως εκεί, στο μέρος αυτό, κοντά στο σημείο εκείνο, τριγύρω, απέναντι, λίγο πιο πέρα κ.λπ., αφού η περιγραφή σχετίζεται με τον χώρο.
- ▶ **ρήματα σε χρόνο ενεστώτα**, όταν μιλάω για πράγματα που υπάρχουν σήμερα (π.χ. *Ψηλά γυμνά βουνά κυκλώνουν τη λίμνη και καθρεφτίζονται στα νερά της*), **αλλά και σε παρελθοντικούς χρόνους** (παρετατικό, αόριστο, υπερσυντέλικο), όταν αυτό που περιγράφω δεν υπάρχει πια ή έχει αλλάξει (π.χ. *Κάποτε υπήρχε ένα δάσος εκεί*).

Γράφω τη δική μου έκθεση*

Με αφορμή μια συζήτηση στην τάξη σου σχετικά με μια εκδρομή που θέλετε να κάνετε, ο δάσκαλος/η δασκάλα σου σας ζήτησε να γράψετε από ένα κείμενο για κάποιο μέρος που έχετε επισκεφτεί, ώστε να φτιάξετε ένα είδος ταξιδιωτικού οδηγού, που θα τον μελετήσετε μετά, για να αποφασίσετε για την εκδρομή σας. Μην ξεχνάς ότι το κείμενό σου πρέπει να συνοδεύεται από ανάλογες φωτογραφίες και να έχει τίτλο!

Ιδέες για την έκθεσή σου

Μπορείς να γράψεις για έναν τόπο που κύριο στοιχείο του είναι το νερό (παραλία, λίμνη, ποτάμι) ή η έλλειψή του (έρημος), ένα χωριό (ορεινό, παραθαλάσσιο, πεδινό), ένα νησί, ένα βουνό, ένα φαράγγι, μια πλατεία, ένα πάρκο κ.ά.

Τίτλος:

Πρόλογος

- Ποιος είναι ο τόπος και πού βρίσκεται;
- Πώς και πότε τον γνώρισες;

(1η §)

.....

* Ένα σχετικό αναπτυγμένο θέμα δίνεται στο τέλος του βιβλίου.

Κύριο μέρος (2n ξ)

Τι ξέρεις γι' αυτόν;

Ποια εντύπωση (3η ξ)
σου έκανε γενικά
το μέρος όταν το
πρωτοείδες;
.....
.....

[illegible]

Επίλογος (5n §)

Τι σκέφτεσαι και
τι νιώθεις για τον
τόπο;

Για τους γονείς

- Δώστε στο παιδί ιδέες θυμίζοντάς του κάποιον τόπο που έχετε επισκεφτεί και δείχνοντάς του φωτογραφίες ή δίνοντάς του, π.χ., έναν τουριστικό οδηγό και ζητώντας του να επιλέξει ένα μέρος για να το περιγράψει.
- Ενθαρρύνετε το παιδί να εξασκηθεί στη χρήση των στοιχείων που απαιτεί μια περιγραφή, δίνοντάς του, π.χ., την περιγραφή ενός τόπου και ζητώντας του να βρει τα επίθετα, τις παρομοιώσεις/μεταφορές, τους προσδιορισμούς του τόπου, καθώς και ουσιαστικά που χαρακτηρίζουν έναν τόπο (π.χ. θάλασσα, βουνό, δέντρα κ.ά.), για τα οποία θα γράψει το ίδιο επίθετα που να τα προσδιορίζουν κ.ά. – τέτοιου είδους και άλλες σχετικές γλωσσικές ασκήσεις μπορείτε να βρείτε στα βιβλία *Γλωσσικές Ασκήσεις* (Δ' Δημοτικού) και *Γραμματική και Συντακτικό* (Δ' Δημοτικού) των εκδ. Σαββάλας.

3. Το νερό στη θρησκεία, στους μύθους και στις παραδόσεις

ΕΝΟΤΗΤΑ 2

► Οργανώνω και καταγράφω μια συνέντευξη ◀

Πώς οργανώνω μια συνέντευξη

- **Επιλέγω το θέμα** της συνέντευξης (π.χ. πληροφορίες για ήθη, έθιμα, παραδόσεις, τόπους, επαγγέλματα, σπουδές κ.ά.), καθώς και **το πρόσωπο** από το οποίο θα πάρω τη συνέντευξη και που θα πρέπει να γνωρίζει καλά το θέμα.
- **Προετοιμάζω τις ερωτήσεις** που πρόκειται να απευθύνω στο συγκεκριμένο πρόσωπο και οι οποίες πρέπει:
 - να είναι σχετικές με το θέμα, απλές και ακριβείς.
 - να υποβάλλονται με τέτοια σειρά, ώστε να υπάρχει λογική συνέχεια σε όσα αναφέρονται – συνήθως ξεκινώ από τα πιο απλά και συνηθισμένα πράγματα (π.χ. *Πότε τελειώσατε το σχολείο; Τι σπουδές έχετε κάνει;*) και προχωρώ στα πιο σύνθετα και ενδιαφέροντα (π.χ. *Ποια είναι η γνώμη σας για...*).
 - να διατυπώνονται στο β' πληθυντικό πρόσωπο.
- **Αρχίζω** πάντα τη συνέντευξη **με χαιρετισμό** του προσώπου και την **ολοκληρώνω με ευχαριστίες** προς αυτό.
- **Καταγράφω προσεκτικά τις απαντήσεις** του προσώπου στις ερωτήσεις μου είτε κρατώντας σημειώσεις είτε ηχογραφώντας τη συνομιλία.

Πώς καταγράφω τη συνέντευξη

- Γράφω έναν **μικρό πρόλογο** στον οποίο αναφέρω:
 - το **όνομα του προσώπου** από το οποίο πήρα τη συνέντευξη και την **ιδιότητά** του (π.χ. *Ο κ. Νικολάου, ο διευθυντής του σχολείου μας*)
 - **πού** και **πότε** έγινε η συνέντευξη
 - το **θέμα** της συνέντευξης.
- Γράφω **το κείμενο της συνέντευξης με τη μορφή διαλόγου** (ερώτηση-απάντηση) σημειώνοντας στην αρχή κάθε ερώτησης και απάντησης αντίστοιχα μεγάλες παύλες (–).
- Προσέχω ώστε να γράψω τα λεγόμενα του προσώπου όσο πιο πιστά γίνεται, παραλείποντας όμως ή διορθώνοντας αυτά που λέγονται μόνο στον προφορικό λόγο (π.χ. ~~Ουφ!~~... Αυτά δεν ~~γινόνταν~~ τότε → Αυτά δεν γίνονταν τότε).

Διαβάζω μια συνέντευξη

Ένα έθιμο που έχει σχέση με το νερό

Πρόλογος

Παρουσίαση
του προσώπου, του
θέματος, του χρό-
νου και του τόπου
της συνέντευξης

Κείμενο

συνέντευξης

- Χαιρετισμός

- Ερωτήσεις-
Απαντήσεις
για το θέμα

- Ευχαριστίες

Με αφορμή το μάθημα της Γλώσσας που αναφέρεται στο νερό, ζητήσαμε από τον κ. Κώστα Νικολαΐδη, παππού συμμαθητή μας, που ασχολείται με ήθη και έθιμα του τόπου μας, να μας μιλήσει για κάποιο έθιμο που να σχετίζεται με το νερό. Πριν από μερικές μέρες, λοιπόν, βρεθήκαμε στο σπίτι του και είχαμε μαζί του την πολύ ενδιαφέρουσα συζήτηση που ακολουθεί.

- Γεια σας, κ. Κώστα. Καθώς τις μέρες αυτές μιλάμε στην τάξη για το νερό, θα θέλαμε να μάθουμε κάποιο έθιμο του τόπου μας σχετικά με αυτό. Μήπως εσείς γνωρίζετε κάποιο;
- Βέβαια! Ένα γνωστό έθιμο στα μέρη μου, στην Κοζάνη, ήταν κάποτε η «Πιπεριά». Το ξέρετε;
- Όχι, δεν το έχουμε ξανακούσει. Τι ήταν αυτό;
- Λοιπόν, το καλοκαίρι, όταν δεν έβρεχε για πολύ καιρό και είχε ξηρασία, οι χωριανοί έντυναν μια ορφανή κοπέλα «πιπεριά». Της φορούσαν κόκκινα ρούχα για πιπεριά και πράσινα για φύλλα. Μετά τη γύριζαν σε όλο το χωριό και της έριχναν νερό με κανάτες. Της έλεγαν μάλιστα κι ένα τραγουδάκι.
- Το θυμάστε, κ. Κώστα, αυτό το τραγουδάκι;
- Ναι, το θυμάμαι: «Πιπεριά δροσολογιά, για να βρέξεις μια βροχή, μια βροχή μια σιγανή, για να γίνουνε τα στάρια, να γεμίσουνε τ' αμπάρια».
- Και τι γινόταν τελικά; Έβρεχε έπειτα;
- Σίγουρα όχι πάντα. Πάντως, όπως λένε, πολλές φορές μετά το γύρισμα της «πιπεριάς» βρέχει.
- Σας ευχαριστούμε πολύ, κ. Κώστα, για όσα μας μάθατε σήμερα.

Παίρνω μια συνέντευξη*

Να πάρεις κι εσύ μια συνέντευξη από κά-
ποιο γνωστό σου πρόσωπο (μητέρα, πατέ-
ρα, παππού, γιαγιά, θείο, θεία, γείτονα,
δάσκαλο ή δασκάλα κ.λπ.) ή άγνωστο που
μπορείς να πλησιάσεις (π.χ. μέλος μιας οι-
κολογικής οργάνωσης, εργαζόμενο στον
δήμο κ.ά.) για ένα θέμα σχετικό με το νερό.
Να έχεις στον νου σου ότι η συνέντευξή
σου πρόκειται να δημοσιευτεί στην εφημε-
ρίδα ή στην ιστοσελίδα του σχολείου σου.

Ιδέες για τη συνέντευξή σου

Μπορείς να πάρεις μια συνέντευξη με
θέμα το νερό, για να μάθεις για ένα γε-
γονός/πρόβλημα που απασχολεί την πε-
ριοχή σου (π.χ. πλημμύρα, λειψυδρία,
μόλυνση ποταμού, λίμνης, παραλίας
κ.ά.), για ένα επάγγελμα (π.χ. ναυτικός,
σφουγγαράς, ψαράς κ.ά.), για ένα άθλη-
μα (π.χ. κολύμβηση, κωπηλασία κ.ά.),
για ένα οικολογικό πρόγραμμα κ.λπ.

Τίτλος:

Πρόλογος

Παρουσίαση του
προσώπου, του
θέματος, του τόπου
και του χρόνου
της συνέντευξης

Συνέντευξη

- (Αρχή) Χαιρε-
τισμός του
προσώπου.
Για ποιον λόγο
παίρνεις τη
συνέντευξη;

* Ένα σχετικό αναπτυγμένο θέμα δίνεται στο τέλος του βιβλίου.

• (Συνέχεια)
Ερωτήσεις
για το θέμα
(τι/πού/πότε/
πώς/γιατί)	
• (Τέλος) Ευχα-
ριστίες	

- Προκειμένου να κατανοήσει το παιδί τη μορφή, την οργάνωση, τη γλώσσα και το ύφος μιας συνέντευξης, δείξτε του ανάλογα κείμενα από εφημερίδες ή περιοδικά με θέματα που το ενδιαφέρουν. Μπορείτε ακόμα να του ζητήσετε να σας πάρει το ίδιο συνέντευξη για κάποιο θέμα (π.χ. για το επάγγελμά σας, τις εμπειρίες σας από το σχολείο κ.ά.) και να την καταγράψει.
- Επισημάνετε ιδιαίτερα τη διαλογική μορφή ενός τέτοιου κειμένου και το γενικά επίσημο ύφος του.

- Προκειμένου να κατανοήσει το παιδί τη μορφή, την οργάνωση, τη γλώσσα και το ύφος μιας συνέντευξης, δείξτε του ανάλογα κείμενα από εφημερίδες ή περιοδικά με θέματα που το ενδιαφέρουν. Μπορείτε ακόμα να του ζητήσετε να σας πάρει το ίδιο συνέντευξη για κάποιο θέμα (π.χ. για το επάγγελμά σας, τις εμπειρίες σας από το σχολείο κ.ά.) και να την καταγράψει.
- Επισημάνετε ιδιαίτερα τη διαλογική μορφή ενός τέτοιου κειμένου και το γενικά επίσημο ύφος του.

4. Ο Νερουλάς

Γράφω για ένα επάγγελμα (ακολουθώντας τις οδηγίες)*

Τίτλος: Το επάγγελμα του/της

Πρόλογος

1n §: Ποιο είναι
το επάγγελμα;
Υπάρχει ή δεν
υπάρχει πια;

Ένα ιδιαίτερο επάγγελμα

Κύριο μέρος

2n-3n §: Τι γνωρί-
ζω για το επάγγελμα:
• Ποιους εξυπηρετεί;
• Πού και πώς
εξασκείται;
• Τι εργαλεία/
εφόδια απαιτεί;

Το επάγγελμα αυτό

Επίλογος

4n §: Τι σκέφτομαι
γι' αυτό; Τι καλό
ή κακό έχει;

Όπως καταλαβαίνω, το επάγγελμα του/της

* Ένα σχετικό αναπτυγμένο θέμα δίνεται στο τέλος του βιβλίου.

Ιδέες για τη δική σου έκθεση

Σε μια τέτοια έκθεση μπορείς να γράψεις για:

- ▶ **ένα επάγγελμα που υπάρχει σήμερα**, όπως του γιατρού, του δασκάλου, του αστυνομικού, του δημοσιογράφου, του υδραυλικού, του χτίστη, του λογιστή, του γεωργού, του κτηνοτρόφου κ.ά. Στην περίπτωση αυτή χρησιμοποιούμε **ρήματα σε χρόνο ενεστώτα**: π.χ. *Ο ηλεκτρολόγος κατασκευάζει, επισκευάζει ή τοποθετεί ηλεκτρικές συσκευές ή εγκαταστάσεις.*
- ▶ **ένα επάγγελμα που δεν υπάρχει πια ή είναι σπάνιο**, όπως του νερούλά, του παγοπώλη, του μυλωνά, του πηγάδα, του λούστρου, του γανωτή, του σαμαρά ή σαμαρτζή, του πεταλωτή, του αγωγιάτη, του σιδερά κ.ά. Στην περίπτωση αυτή:

 - χρησιμοποιούμε **ρήματα σε παρελθοντικούς χρόνους** (παρατατικό, αόριστο, υπερσυντέλικο): π.χ. *Ο παγοπώλης είχε ένα καρότσι με το οποίο μετέφερε τον πάγο.*
 - αναφέρουμε στον πρόλογο ή στον επίλογο γιατί το επάγγελμα αυτό έχει εξαφανιστεί πια ή σπανίζει.
- ▶ **το επάγγελμα των γονιών σου.**
- ▶ **το επάγγελμα με το οποίο θα ήθελες εσύ να ασχοληθείς όταν μεγαλώσεις.**

Πληροφορίες για διάφορα επαγγέλματα μπορείς να βρεις σε εγκυκλοπαίδειες ή στο διαδίκτυο.

5. Το νερό ταξιδεύει

▶ Γράφω για τα προβλήματα και την προστασία
του νερού (ακολουθώντας τις οδηγίες)* ◀

Πρόλογος

1η §: Ποια είναι
η αξία του νερού;

Το νερό έχει μεγάλη αξία, αφού

.....

.....

.....

.....

.....

Κύριο μέρος

2η §: Ποια προβλή-
ματα υπάρχουν
σήμερα με το νερό;
(οποιαδήποτε και
μόλυνσή του)

Παρά όμως τη σημασία του νερού για τη ζωή μας, δεν το
σεβόμαστε.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3η §: Τι μπορούμε
να κάνουμε εμείς για
την προστασία του
νερού;

Γι' αυτό πρέπει όλοι μας να

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

* Ένα σχετικό αναπτυγμένο θέμα δίνεται στο τέλος του βιβλίου.

Επίλογος

4η §: Συμπέρασμα
για την ανάγκη προ-
στασίας του νερού

Πάντως, το σημαντικότερο είναι να συνειδητοποιήσουμε
όλοι

.....

.....

.....

.....

Άλλες ιδέες για μια δική σου έκθεση

Στο μάθημα αυτό θα μπορούσες ακόμη να γράψεις για:

- τη σημασία του νερού για τον ανθρώπινο πολιτισμό (μιλώντας για τους αρχαιότερους πολιτισμούς που αναπτύχθηκαν σε μέρη με νερό, για τους λόγους που αναπτύχθηκαν εκεί, για τα σύγχρονα έργα που μας εξασφαλίζουν το νερό).
- τη σημασία και τη χρησιμότητα του νερού στον ανθρώπινο οργανισμό (μιλώντας για την ύπαρξη του νερού στο ανθρώπινο σώμα και τους λόγους για τους οποίους πρέπει να πίνουμε νερό).
- την εξοικονόμηση νερού στο σχολείο.
- τους υδροβιότοπους (μιλώντας για το τι και ποιοι είναι, σε τι χρησιμεύουν, από τι κινδυνεύουν, τι πρέπει να κάνουμε για την προστασία τους).

Εξασκούμε στον λόγο*

- 1. Βρίσκω τη σωστή σειρά της περιγραφής:** Να βάλεις στη σωστή σειρά τα παρακάτω κομμάτια, που αποτελούν την περιγραφή ενός τόπου, γράφοντας τον κατάλληλο αριθμό στα κουτάκια.

- Δεξιά κι αριστερά της παραλίας βρίσκονται δυο τεράστιοι βράχοι κι ανάμεσά τους η κατάσπρη αμμουδιά και η γαλήνια θάλασσα με τα καταπράσινα κρυστάλλινα νερά.
- Η ομορφιά της παραλίας είναι τόσο ξεχωριστή, που πραγματικά αξίζει κανείς να την επισκεφτεί στις καλοκαιρινές του διακοπές.
- Μια πανέμορφη παραλία ανακάλυψε το περασμένο καλοκαίρι που πήγα διακοπές στη Μήλο.
- Στο τελείωμα των βράχων, που βυθίζονται στο νερό, σχηματίζονται μικρές σπηλιές, που σε καλούν να τις εξερευνήσεις.
- Για να φτάσει κανείς στην παραλία αυτή, κατεβαίνει από έναν ψηλό βράχο, στα τοιχώματα του οποίου είναι σκαλισμένα σκαλοπάτια.

- 2. Βρίσκω λέξεις και φράσεις της περιγραφής:** Στο παρακάτω κείμενο να υπογραμμίσεις τα επίθετα και να κυκλώσεις τις παρομοιώσεις.

Στο ανοιξιάτικο πρωινό ο κόλπος των Πατρών φαίνεται σαν μια μεγάλη γαλήνια λίμνη. Η επιφάνεια των νερών, που έχουν ένα απαλό γαλάζιο χρώμα, γυαλίζει σαν κρύσταλλο. Όπου πέφτει ο πρωινός ήλιος, παιχνιδίζουν αναρίθμητοι χρυσοί λαμπυρισμοί σαν διαμαντένιες λάμπες. Μερικά άσπρα πανιά διακρίνονται στον υδάτινο ορίζοντα σαν γλάροι που ζυγιάζουν τα φτερά τους. Η δροσιά, που κατεβαίνει στον κόλπο από τις μακρινές κορφές των ψηλών βουνών, που είναι ακόμα καλυμμένες με αφράτο σαν μπαμπάκι χιόνι, σε κάνει να νιώθεις την αναπνοή σαν απόλαυση.

- 3. Βρίσκω τον χρόνο των ρημάτων:** Σε ποιον χρόνο βρίσκονται τα ρήματα στο κείμενο της προηγούμενης άσκησης και γιατί;

* Οι απαντήσεις στο *Εξασκούμε στον λόγο* δίνονται στο τέλος του βιβλίου.

- Τα ρήματα του κειμένου είναι σε χρόνο ,
γιατί
.....

4. Πώς αλλιώς να το γράψω; Να βάλεις στη θέση των υπογραμμισμένων λέξεων άλλες που να έχουν την ίδια ή παρόμοια σημασία (συνώνυμες).

- α) γαλήνια θάλασσα →
β) απόκρημνα βράχια →
γ) θεόρατο βουνό →
δ) κρυστάλλινα νερά →
ε) υπέροχο τοπίο →
στ) σημαντικός υδροβιότοπος →

Σε αυτή την άσκηση μπορεί να σε βοηθήσει ένα **λεξικό** που να περιέχει συνώνυμα και αντώνυμα (όπως το *Μικρό Λεξικό Νεοελληνικής Γλώσσας για Μαθητές Δημοτικού*, εκδ. Σαββάλας).

5. Ταιριάζω ουσιαστικά και επίθετα: Να βρεις στο παρακάτω κρυπτόλεξο ουσιαστικά που έχουν σχέση με έναν τόπο και να γράψεις το καθένα δίπλα στο κατάλληλο επίθετο, όπως στο παράδειγμα.

A	K	B	O	Y	N	O	Ξ	M	N	T	P
M	X	P	Ω	X	Λ	I	M	A	N	I	Σ
M	Φ	A	Π	T	Ξ	K	Y	K	P	Y	Π
O	T	X	Σ	Λ	Φ	A	P	A	Γ	Γ	I
Y	P	O	X	Θ	H	M	Π	Σ	Θ	E	T
Δ	A	Σ	O	Σ	Z	Π	O	T	A	M	I
I	H	K	N	Ψ	H	O	B	P	Ξ	Ω	T
A	Δ	P	O	M	O	Σ	E	A	Δ	Γ	Φ

- ψηλό βουνό
1. πολυσύχναστο	7. απέραντος
2. πετρόχτιστα	8. χρυσή
3. ανηφορικός	9. ορμητικό
4. κατάφυτη	10. ακατοίκητο
5. απόκρημνος	11. βαθύ
6. πυκνό	

Το σχολείο γιορτάζει την ελευθερία και τη δημοκρατία

ΕΝΟΤΗΤΑ 3

▶ Γράφω για τον εορτασμό της 28ης Οκτωβρίου ή
της 17ης Νοέμβρη (ακολουθώντας τις οδηγίες)* ◀

Τίτλος: Η 19.....

Πρόλογος

1η §: Τι γιορτάζουμε
την ημερομηνία αυτή;

Κάθε χρόνο στις
γιορτάζουμε

.....
.....
.....

Κύριο μέρος

2η §: Τι γνωρίζω
για τα γεγονότα της
εποχής; Τι έγινε
στην αρχή;

Ήταν, λοιπόν,

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

3η §: Τι έγινε μετά;

Τελικά,

.....
.....
.....
.....
.....
.....

4η §: Πώς γιορτά-
ζουμε την επέτειο
αυτή;

Σε ανάμνηση των γεγονότων αυτών

.....
.....

* Ένα σχετικό αναπτυγμένο θέμα δίνεται στο τέλος του βιβλίου.

Πάντα τη μέρα αυτή σκέφτομαι

.....

.....

και νιώθω

.....

.....

5η §: Τι σκέφτομαι
και τι νιώθω τη
μέρα αυτή;

και νιώθω

Άλλες ιδέες για μια δική σου έκθεση

Στην ενότητα αυτή θα μπορούσες ακόμη να γράψεις για:

- μια εκδήλωση που οργάνωσε η τάξη ή το σχολείο σου για τον εορτασμό των συγκεκριμένων επετείων και στην οποία πήρες μέρος, όπως η σχολική γιορτή, μια θεατρική παράσταση, μια κατάθεση στεφάνου σε μνημείο της περιοχής σου, μια επίσκεψη σε χώρο που συνδέεται με το γεγονός (π.χ. στο Πολυτεχνείο) κ.ά. – στην περίπτωση αυτή μπορείς να ακολουθήσεις τις οδηγίες σχετικά με την αφήγηση ενός γεγονότος που έζησες (βλ. στο μάθημα «Αναμνήσεις του καλοκαιριού», σελ. 9).
- μια συνέντευξη από ένα πρόσωπο που έχει ζήσει κάποια από τα συγκεκριμένα γεγονότα ή τα γνωρίζει καλά – για τη συνέντευξη βλ. στο μάθημα «Το νερό στη θρησκεία, στους μύθους και στις παραδόσεις», σελ. 28.